

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

КЊ. I св. 5-6

БЕОГРАД
1950

СА Д Р Ж А Ј

	Страна
1. <i>А. Белић</i> : О сложеницама	169
2. <i>Исидора Секулић</i> : Именице које се свршавају на <i>-ло</i>	178
3. <i>М. Стевановић</i> : Постапак и значење именица на <i>-ло</i>	180
4. <i>Н. Банашевић</i> : О издавању Луче микрокозма	191
5. <i>В. М. Мићковић</i> : О значењу речи <i>сјера</i>	208
6. <i>Мираш Кићковић</i> : Слово <i>ј</i> пре Вука	210
7. <i>Драгиша Живковић</i> : Преводилачки рад и питања језика	213
8. <i>Св. Предић</i> : Реформа наше рукописне ћирилице	226
9. <i>Б. Аџић</i> : Скраћенице у говору и писању	234
10. <i>К. Т.</i> : О писању руских имена по оцу	237
ОДГОВОРИ ЧИТАОЦИМА	
1. <i>С. П.</i> : Негација уз „ <i>све што</i> “ и сличне изразе	239
2. <i>А. Б.</i> : Наш одговор	241
3. <i>С. П.</i> : „Синтаксички“	243
4. <i>А. Б.</i> : Одговор	244
ИЗ ЖИВОТА РЕЧИ	
1. <i>Гл. Елезовић</i> : Глећ глеђа; глета, глето	245
2. <i>Св. Марковић</i> : <i>Оронуши</i> — значење и порекло	248
ПРИЛОЗИ ЧИТАЛАЦА	
1. <i>Чед. Јањић</i> : „Иптен“ (хинтен)	252
2. <i>Др Перо Шоћ</i> : а) Косир, косијер	253
б) Снјег	255
в) Дублијер, дуплир	255
ЈЕЗИЧКЕ ПОУКЕ	256
Допуна и поправке	263

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР:

др Александар Белић, Глиша Елезовић, др Радомир
Алексић, др Михаило Стевановић, др Радосав Бошковић,
Бранислав Милановић и Игрутин Стевовић.

Научна Ризница

ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
БЕОГРАД 1950

РЕФОРМА НАШЕ РУКОПИСНЕ ЦИРИЛИЦЕ

С језиком је у вези и његов писмени израз. Изражаваће мисли биће олакшано ако може да се чини са што мање напора. Како сви ми сваког дана изражавамо мисли пишући, требало би да и наша ћириличка азбука буде таква да не отежава изражаваће мисли. Међутим, то се за нашу данашњу ћирилицу не може рећи. Већина људи облик неких слова не смета, или, боље речено, већина људи не зна да им тај облик смета јер о томе нису размишљали. Али коме се није догодило да, уместо да настави да пише, мора да застане да би поправио неко слово које би читаоцу могло да зада тешкоће?

Облик неких наших слова утиче на цео рукопис, те она преносе своја обележја на наш рукопис и кад пишемо латиницом, тако да извезбано око може увек да погоди да је неки рукопис латиницом написао човек навикнут на ћирилицу, мислим српску. Услед тога што код неких слова морамо да превлачимо водоравне црте, да завијамо петље и прекидамо писање, ми те особине преносимо и на латиницу, те јој дајемо облик различит од облика који јој дају људи навикли на њу од детињства. Тиме стварамо српски национални рукопис и у латиници од кога отступа врло мали број Срба, они који су много писали на страним језицима и много читали стране рукописе латиницом. Обрнуто, ћирилички рукопис тих људи често ће, као рукопис Богдана Поповића, на први поглед чинити утисак латинице.

Као што има рукописа породичних и професионалних, тако има и рукописа националних. Као што можемо да познамо рукопис трговца или научника, тако можемо да познамо и рукопис Србина, Руса, Енглеза или Француза. Да ли сте

икад били у сумњи када сте пред очима имали рукопис неког Руса? Енглески и француски рукописи може се такође познати на први поглед. До уједињења могао се лако разликовати рукопис човека из Србије од рукописа Војвођанина, јер је рукопис овог последњег, услед брижљивије настаје у првим годинама школовања, био уједначенији и читкији. Доцније смо и ту извршили изједначење, не набоље, разуме се.

Обрнуто, човек који је навикао на латиницу преноси њене карактерне ознаке и на ћирилицу, тако да можемо увек да познамо ћирилички рукопис неког Хрвата или Словенца. Али то ћемо имати ретко прилику да видимо, пошто су Хрвати ретко писали и ретко пишћу ћирилицом.

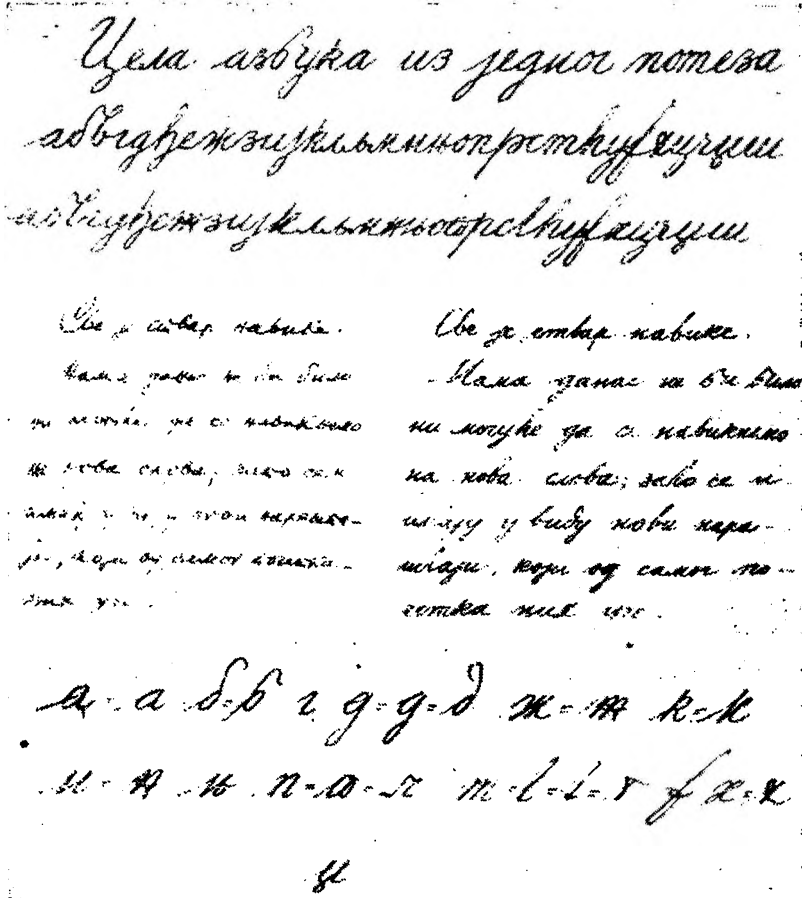
А кад Хрват има потребу да прочита ћирилички текст, он има тешкоћа у дешифровању, јер ко се није дуже бавио у Србији тешко може да прочита наш рукопис. Сви ми мењамо облик слова који смо учили у буквару, нарочито слова *г, д, з, л, м, н, п* и *т*. Сваки од нас мења их на свој начин, тако да новајлија, не познајући те индивидуалне облике, који су често далеко од оног који се учи у буквару, не може лако да их прочита.

Промена облика слова у току живота нормална је појава и знак је одмаклог умног развитка пишћевог. Сваки човек који је развио своју личност мења основни облик слова, доводећи га у склад са својом личношћу. „Исписан“ рукопис није плод дуге праксе у писању, као што се обично мисли, него развитка личности, тако да, што је личност развијенија, и облик слова све се више удаљује од букварског облика и све више добија индивидуалан карактер. Само људи који су у извесном погледу заостали у умном или моралном развиту задржавају и у зрелијим годинама облик слова који су научили у буквару.

На разлици индивидуалних рукописа оснива се читав правни саобраћај. Лако је замислити какве би тешкоће настале кад би сви људи имали исти рукопис: не би се могла издати ниједна правна исправа, не би се могла потписати меница или чек, не би се могао написати тестамент, — једном речи, морали бисмо се вратити систему мухура и испред пме-

на стављати отисак палца. Срећом ни два рукописа нису истоветна, те нам потпис једног човека даје јемство да заиста потиче од њега, јер ни најбрижљивије искретање рукописа не може да сакрије његова битна обележја.

Сад долазимо на оно што је главно. Ако је за правни саобраћај неопходно, ако је и иначе неизбежно да се рукопис



једног лица разликује од рукописа свих других људи, ипак сваки рукопис мора задржати онај део слова који глуми њихову суштину. Свако слово може се написати на више начина, али велики део црта спада у украсе, а само један део

зину суштину слова. Тај битни део мора се увек огувати јер иначе нисмо написали то слово.

Међутим, ми који пишемо ћирилицом мењамо облик слова не само у оној мери коју нам налаже развитак наше личности, него у мењању идемо много даље него други народи, те мењамо не само те небитне делове слова него и сам битни облик. Нека наша слова ниједан човек с „исписаним” рукописом не пише онако како је учио у буквару. Ми те облике мењамо не из неког ћефа или из пакости да људима ненавикнутим на ћирилицу отежамо читање, него из невоље, јер су и нама самима нека слова незгодна за писање. То је и био повод овом чланку.

У школи учимо краснописни, калиграфски облик слова; али, што дуже пишемо, све смо више принуђени да од тог облика отступимо из ових разлога:

1) што су нека слова састављена из сувише много одвојених црта, тако да не можемо да их испишемо једним потезом, као: *а, з, д, ђ, ж, ј, н, т, ћ*;

2) што је нека слова тешко везивати: *б, л, м*;

3) што нека слова имају излишне делове који нису потребни ради разликовања од других слова: *з, ђ, ј, ћ*.

И кад је тако, човек мора да се упита: зашто учимо децу облику слова који ће морати да измене чим буду мало дуже писала? Зашто облик који ћемо морати да употребљавамо и по неколико сати дневно подређујемо облику који ћемо употребити с мене па на уштап, у насловима и адресама? Уместо тога, ако желимо да се калиграфија не разликује од брзописне ћирилице, природније би било изменити калиграфију доводећи је у склад с брзописним словима. Тако је урађено и код других народа. Готица је била иста и у калиграфији и у брзопису, па Немцима ни то није било довољно, него су је избацили из школа и узели латиницу по моделу професора Зитерлина, врло упрошћеног облика, тако да нема разлике између калиграфије и брзописа, јер сваки може пишући мало спорије да пише и калиграфски. Чак је избачено и задебљавање слова.

Ако желимо да себи олакшамо писање, морамо и ми да реформишемо своју рукописну азбуку дајући словима облик

који се неће разликовати у калиграфији и у брзопису. Поћи ћемо редом да видимо како би се могла избећи три наведена недостатка.

Прво, облик слова у краснопису треба да буде такав да при брзом писању не мора да се мења. Брзопис треба да буде природан наставак првих, мучних потеза које дете чини кад почиње да учи писање, те је природно да га одмах учимо оном облику слова који при брзом писању неће морати да мења. Међутим, као што је речено, наша деца уче у буквару један облик неких слова, а доцније, кад се јаче умно развију, пишу други. Пишу јер *морају*, пошто се нека слова не могу брзо написати. Та су слова најчешће: *а, г, д, ж, к, л, м, н, п* и *т*, а можда и друга. Најгоре стоји ствар са словом *т*. Бежећи од немогућег краснописног облика, сваки од нас пише га на други начин. Ко има времена да напише три црте и да, прекинувши писање, повуче преко њих водоравну црту? Покушајте да тако напишете реч *штитити*: осамнаест паралелних усправних црта и три водоравне црте преко њих. Морате да буљите очи док не нађете место за те три несрећне водоравне црте. Мање, али ипак довољне, тешкоће задају нам и остала наведена слова.

Такво велико отступање од букварских калиграфских слова имамо само код нас. У латиници није потребно прсмелити ниједно слово. Остали народи који се служе ћирилицом, напр. Руси и Бугари, такође нису принуђени да мењају калиграфски облик, изузев за *т*. Зато су њихови рукописи уједначенији од нашег, слова се нижу равномерније, и лакше се читају.

За рукопис су важне две ствари: *ритам* и *потез*. За ритам би било потребно да свако слово може да се напише за исто време, али то није могуће, јер нека слова морају дуже да се пишу. Много је важнији потез јер он даје обележје целом рукопису. За брзопис је важно да тај потез буде што мање прекидан, да се што више слова могу исписати без прекида, јер сваки прекид значи застој, успоравање писања. У калиграфији нема потеза: слова се више цртају него пишу. Зато нам она не може послужити као углед, те, ако не желимо да учимо два облика за исто слово, морамо краснопис

прилагодити брзопису, супротно досадашњем обичају да брзопис прилагођавамо краснопису.

Друго начело којим треба да се руководимо биће: *да облик слова треба да буде такав да слово можемо да напишемо једним потезом, без прекида и враћања*. Прекида може бити само између два слова, али ништа у једном истом слову. Има људи, нарочито књижевника и научника, навикнутих на много читање штампаних текстова, који кад пишу не састављају слова, али и они пишу свако поједино слово из једног потеза.

Од наших слова пишу се по краснопису из више потеза ова слова: *а, г, д, ђ, ж, ј, к, н, њ, п, т, ф, х, ц* — дакле тачно половина свих наших слова. У брзопису се већина њих пишу из једног, чиме им се мења облик. Да би се избегла та промена облика, морамо за њих наћи неки нов облик који може да се напише једним потезом.

За *а* је најлакше. Треба у краснопис унети облик у коме усходна танка црта пресеца нисходну дебелу, или облик у коме се нисходна црта почиње у врху испод танке усходне, као у Питмановом енглеском облику, остављајући свакоме да изабере од та два облика онај који одговара његовом потезу.

Слово *г* с танком цртом превученом у врху треба заменити обликом двојке, без водоравне црте, као што каткад налазимо и у краснопису и као што га пишу Руси.

За слово *д* важи исто што је речено за *а*. Уз то би се могао допустити и облик који се употребљава у латиници на крају речи, који употребљавају и Руси.

Слово *ж* задаје тешкоће што је састављено из четири црте, те му морамо наћи облик који може да се испише без прекида. Зато би га требало писати као што га пишу Руси, пазећи да се разликује од *ш*. Ако чији потез захтева, допуштен би био и облик од три усправне састављене црте и танке извијене црте преко њих.

За слово *к* требало би узети облик из рукописне латинице, као што нас већина и пише.

Слова *н* и *њ* писала би се из једног потеза, пазећи да се *н* разликује од *и*. Иначе, чији потез захтева, било би допуштено и писање слично писању слова *ж*.

Слово *п* могло би се писати или по руском начину, као мало *п* у латиници, или по грчком начину, враћајући се танком цртом до врха слова и везујући га с идућим словом.

За слово *т* треба усвојити или руско *т*, као мало *т* из латинице, или облик који су писали наши стари, из грчке рукописне азбуке, као узану дугачку двојку, или и из готеце. Довољно би било уштеђено труда већ и с руским *т* у облику малог *т* из латинице.

Слово *ђ* могло би се заменити словом *Ѣ* из латинице.

Слово *х* може лако да се напише једним потезом на више начина, остављајући свакоме да изабере начин према свом општем потезу.

Слово *ц* може да се напише једним потезом ако се између две усправне црте напише у дну омчица не прекидајући писање.

О словима *ђ*, *ј* и *ћ* биће речи ниже.

Треће начело које треба остварити јесте: *да буде лако везивање једног слова с другим.*

Тешкоће задају нарочито слова *б*, *л* и *м*.

За *б* магао би се усвојити облик сличан штампаном *б*, којим би се олакшало везивање са свима следећим словима, па и малим, изузев *д* и *м*. Зато би се за та два слова морало прибећи везивању у врху, чиме би се њихов облик за тај случај изменио. Али то не би било ништа ново, јер их многи и иначе тако пишу.

Четврто начело разуме се по себи: *треба избацити оне делове слова који нису потребни за њихову карактеристику.*

Ту спадају водоравне црте превучене преко *ђ* и *ћ* и тачка над *ј*. Њиховим избацивањем не би се читање отежало, јер нема сличних слова да би их требало разликовати цртом, или тачком над *ј*, а добило би се у брзини, јер се не бисмо морали враћати ради повлачења црте или стављања тачке.

Можда ће тај нови облик слова понекоме у прес време изгледати необичан, али нам се то догађа са сваком новином. За кратко време навикли бисмо се и на њега као што смо се

навикли на досадашњи облик. Против предложене измене не може се навести ни то да би нова слова била мање лепа него досадашња, јер лепоту рукопису не даје поједино слово, него општи потез, уједначеност.

Главно је да од предложене реформе можемо очекивати рукопис читкији и уједначенији и да ће се деци олакшати учење писања. Нарочито ће бити олакшано хватање бележака на часу, које је добрим делом криво за превремено досадашње отступање од краснописа и кварење рукописа.

Св. Предић